Javorniczky István

Levelek anyámnak

9. rész

Harmincnegyedik levél

Olvasok egy asszonyról, egy anyáról, egy norvég regénybeli kitalált vagy valóságos asszonyról, egy festőről, aki szakít a családjával, a világ túlsó felére menekül, hogy művész lehessen, akivel szakít a családja, mert mindezt tetézve két megbocsáthatatlan bűnt követ el ellenük, nem tér haza az apja temetésére, és kiállít a szülővárosában egy képet: Gyermek és anya, a képen sem a gyerek, sem az anya nem boldog, egy nyilvános kiállításon, hogy az ismerősök összesúgjanak, s mikor harminc év múlva hazaköltözik, az anyja nem akar találkozni vele, de ő nem adja fel. Ebben a regényben olvastam egy mondatot: mivel gyerekként mindenkit halá-losan megsebezhet az anyja, és a gyerek mind testben mind lélekben valahol mindig őrzi ezt a sebet, az anyjával szemben mindenkinek ambi-valens érzései vannak. Sebre nem emlékszem, de minek is tagadnám, ellentmondásos érzéseim vannak bőven, írtam róluk már neked is, és hogy nincs seb? az intimitás hiánya, a komolyabb, személyesebb kérdések megbeszélésének hiánya nem seb vajon? Nem nyílt seb, nem sajgó, nem pokoli, de épp ez kedvez az ambivalenciának. A véletlen hozta úgy, hogy míg első leveleimben azokról a könyvekről írtam neked, amelyek köz-ponti témája volt az elmúlás, a halál, a nemlét, mostanában anyák bukkan-nak fel szépen sorban, egymás után az olvasott könyvek lapjain, hasonló sorsú anyák, akik lemondtak álmaikról, vagy azok elsorvadtak, mielőtt megfogalmazódtak volna, feleségek lettek, családanyák lettek, igen, jól érzed, átlátsz rajtam, a korábbi kérdést feszegetem újra, képzeltél-e magadnak valaha, valamikor más életet, más szerepet, vagy fogadjam már végre el a húgom helyetted mondott válaszát?: nem, te így voltál boldog…

Lehetett volna más életed? Neked címzem, de talán nemcsak téged, magamat is kérdezem.

Harmincötödik levél

Mit hagy az ember örökül a gyerekeinek? Ti mit? Én mit?

Amikor hallom a képmutató, hamis szónoklatokat, hogy ilyen keresztények vagyunk, meg olyan keresztények vagyunk, te jutsz eszem-

be, te, aki igazán keresztény voltál, igazi katolikus hívő, minden ájtatosság, minden megjátszás nélkül, hittél Istenben, aszerint is éltél. Amikor a farizeus melldöngető szövegeket hallgatom, olyanoktól, akik két perc múlva vadul gyűlölködnek, uszítanak, te jutsz eszembe, aki sose ítéltél el másokat, segítettél annak, aki rászorult, akire nehezen találok olyan jelzőt, ami nem cseng üresen, nem hangzik patetikusan, ami visszaadja azt a természetességet, amilyen a te hited volt, mert tetszik, nem tetszik, ha valaki hívőnek vallja magát, vállalja azt a kötelezettséget, hogy nemesebb, jobb, tisztább, mint a többi ember, annak a szívében valóban mélyen ott él a szeretet, nem engedhet meg magának olyan indulatokat, negatív érzéseket, amelyek – bármilyen igazságtalanul is hangzik – a nem hívők-től elfogadhatóak. Egy hívőnek jobbnak kell lenni. Ahogy te jobb voltál, jobb nálam, és messze jobb a mai kor mellüket verő, nagy kereszténye inél. A hited adott erőt ahhoz, hogy nap mint nap felkelj, felkeltsed, megetesd, útnak indítsd a gyerekeidet, hogy délben ebéddel várd őket haza, hogy gondoskodj róluk legjobb tudásod szerint, a hited adott erőt ahhoz, hogy elviseld a megpróbáltatásokat, amiket a sorsod rád mért, ahhoz, hogy éljél és éltess minket.

Ez az én örökségem.

Harminchatodik levél

Tele van a világom ilyen-olyan anyákkal, filmet nézek, regényt olva-sok, buszon utazom, mindenütt anyák, ma meg a színházban is, Strind-berg darabjában, ez az anya olyan, mint egy pelikán, a fiókáiért a vérét áldozza, mondja ő magáról, ő az önfeláldozás szobra, a valóság épp az ellenkezője, de eltelik egy hosszú élet, míg a gyerekei rájönnek, hazugság az egész. Te is önfeláldozó anya voltál, a saját életed alárendelted a gyere-keid jóllétének, nem te mondtad magadról, mi gondoltuk és gondoljuk rólad, ez a valóság, te nem lehetnél egy efféle dráma hősnője, a te ön-feláldozásodban nem volt semmi megjátszás, semmi álság, tudom, tilta-kozol, ez volt számodra a természetes, hallom, ahogy ezt mondod, nem úgy a színházban: látom a színésznőt a színpad közepén, felénk fordul, a nézők felé, beszél, magáról, a pelikánságáról, visszafogott hangon. A harmadát ha értem, a kilencedik sorban ülök, nem messze tőle, mégiscsak csak mondatfoszlányok jutnak el a fülemig. Süketülök, anya, neked sose volt gondod a hallásoddal, apának kiabálnunk kellett, élete vége felé talán már betette a fülébe a hallókészülékét, meglehetősen ormótlan darabok voltak azok a hetvenes években, és zúgtak veszettül, a maiak filigrán formás kis darabok,

látványra nem különböznek a mobilok füleseitől, fel se tűnik, hogy fülhallgató vagy hallókészülék, mégse szántam még rá magam, legközelebb előrébb veszek jegyet, a második, harmadik sorba, ez a megoldás szimpatikusabb, majd ha már onnan se, akkor, talán. Te szerencsés voltál, nem romlott a hallásod, szemüveg csak olvasáshoz kellett, a hajad sűrűsége is megmaradt, ültem a színházban, a hősnő, a pelikán csak mondta, mondta, mintha némafilmet néznék, elnémultál, elmúltál, emlék lettél, őrizzük, őrizünk, amíg élünk.

Harminchetedik levél

„Mérhetetlen boldogság öntött el, orrlyukaimat megtöltötte az, ami számomra mindig ennek szinonimája volt, a fagyos hínár illata. Mások számára ezt jelenti a frissen kaszált fű vagy a széna, megint másoknak a karácsonyfa és a mandarin illata", nekem a kakukkfű illata, jut eszembe Joseph Brodsky sorait olvasva. Ülünk a barátommal a vendéglőben, a frissítők között meglátom az itallapon: meggylé kakukkfűvel. Azt kérek. Elmesélem az utazást, amire valószínűleg te is emlékszel, bár annyira rapszodikus, kinek mit őriz meg az emlékezete, a múlt nagyrésze kihullik, eltűnik nyomtalan, más pillanatok meg olyan élesen tűnnek fel a szemünk képernyőjén, mintha ma volna, mintha ott lennénk, mintha most érezném a kakukkfű illatát. Utazunk egy ormótlan Csepel teherautón, apám vállalatáé, utazunk Pestről Görömbölytapolcára, hiába keresnénk a térképen, Miskolchoz csatolták (nemrég égett le a barlangfürdő), zuhog az eső, apám a platón a segédmunkás viharkabátjában, mi anyámmal és a húgommal védett helyen, a sofőr mellett a vezetőfülkében, fél percet látok most a háromórás útból, mikor megáll a kocsi, már tiszta az ég, kiszállunk, egy fűvel benőtt hegyoldalban kaptatunk felfele a házhoz, ahol egy hetet nyaralunk, hat-hét évesen még közel az arcom a földhöz, betölti orrom a kakukkfű és a szamóca édes-bódító illata, amíg ott vagyunk, naponta többször leheveredek a fűbe, eszegetem a szamócát, szívom a kakukkfű illatát, elönt a boldogság. A kertünkben hosszú időn át termett kakukkfű, mostanra csak néhány szál virít ki itt-ott az agresszívebb talajtakarók között, kertészetben jártunk, rátaláltam a fűszernövények között, három-féle is volt, az arany kakukkfüvet választottam, maradt még a múlt heti vendégségből dobozos meggylé, Sió, a Természet öröme, ahogy a negédes önreklám szól, évek óta nem veszünk ilyen gyümölcsleveket, ha már van, kiönteni nincs szívem, letépek néhány szál arany kakukkfüvet, még nem ültette ki a feleségem. A vendéglői jobb volt, átütőbb ízű,

lehet, többet kellett volna beletennem, vagy visszamennem az időben, oda, arra a domboldalra, ahol együtt nőtt kakukkfű és szamóca, leheveredni a fűbe, eszegetni a szamócát, orromba szívni a kakukkfű illatát, talán téged is odavarázsolna az emlékezet.